

A 15. Élőnyelvi Konferencia „Nyelvideológiák, attitűdök és sztereotípiák” címmel 2008. szeptember 4–6-án került megrendezésre a szlovákiai Párkányban. A konferenciát az MTA Nyelvtudományi Intézet Élőnyelvi Kutatócsoportja (Budapest), a Gramma Nyelvi Iroda (Dunaszerdahely, Szlovákia) és a Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara (Nyitra, Szlovákia) szervezte. Ez a kötet a 15. Élőnyelvi Konferencián elhangzott és bemutatott előadások, poszterek és műhelyek szerkesztett és lektorált változatait tartalmazza. Az Élőnyelvi Konferenciák olyan szociolingvisztikai kutatási eredmények bemutatására nyújtanak lehetőséget, amelyek elsősorban a mai magyar nyelvváltozatokra, ezen belül a hazai magyar nyelvváltozatokra, a határainkon kívüli magyar nyelvváltozatokra, valamint a magyarországi kisebbségi nyelvváltozatokra irányulnak. Az elmúlt 20 évben az Élőnyelvi Konferenciák voltak a Kárpát-medencei magyar nyelvészek együttműködésének legfőbb fórumai. A konferencia központi témáihoz illeszkedően a jelen kötetben szereplő írások tematikája, módszertani háttere szerteágazó. Szólnak a magyar nyelvről éppúgy, mint a határainkon innen és túl élő közösségekben érvényesülő nyelvi, nyelvhasználati jelenségekről.

ISBN 987-963-9074-51-4

2990 Ft

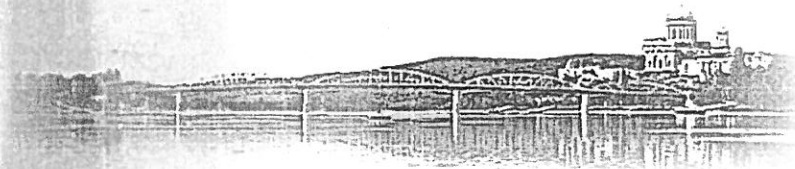
15. ÉK – NYELVIDEOLÓGIÁK, ATTITŰDÖK ÉS SZTEREOTÍPIÁK

NYELVIDEOLÓGIÁK, ATTITŰDÖK ÉS SZTEREOTÍPIÁK

15. ÉLŐNYELVI KONFERENCIA
Párkány (Szlovákia), 2008. szeptember 4–6.

Szerkesztette:

Borbély Anna, Vančoné Kremmer Ildikó, Hattyár Helga

MTA Nyelvtudományi Intézet – Gramma Nyelvi Iroda – Konstantin
Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kar
Budapest – Dunaszerdahely – Nyitra

TINTA KÖNYVKIADÓ
2009

SEGÉDKÖNYVEK
A NYELVÉSZET TANULMÁNYOZÁSÁHOZ 101.

NYELVIDEOLÓGIÁK, ATTITŰDÖK ÉS SZTEREOTÍPIÁK

15. ÉLŐNYELVI KONFERENCIA
Párkány (Szlovákia), 2008. szeptember 4–6.

Szerkesztette:
Borbély Anna, Vančoné Kremmer Ildikó, Hattyár Helga

MTA Nyelvtudományi Intézet – Gramma Nyelvi Iroda –
Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kar
Budapest – Dunaszerdahely – Nyitra

TINTA KÖNYVKIADÓ
2009

A kötet megjelenését az OTKA K60403 pályázat,
valamint a LINEE (Languages in a Network of European
Excellence) Project (FP6/28388) támogatta.

Lektorok:

Bartha Csilla
Benő Attila
Borbély Anna
Csernicskó István
Erb Maria
Fenyvesi Anna
Hattyár Helga
Hegedűs Attila
Kassai Ilona
Kolláth Anna
Kontra Miklós
Lanstyák István
Menyhárt József
Muzsnai István
Pintér Tibor
P. Lakatos Ilona
Sándor Anna
Szalai Andrea
Tolcsvai Nagy Gábor
Vargha András

Készült az MTA Nyelvtudományi Intézet Nyelvtechnológiai
és Élőnyelvi Osztályán
www.nytud.hu

© A szerzők

ISBN 978-963-9074-51-4

Bevezető a 15. Élőnyelvi Konferencia kötetéhez.....	9
<i>Határon túli magyar szókincs</i>	
LANSTYÁK ISTVÁN: A sajátos határon túli magyar szókincs változatosságának dialektális, regiszterbeli, időbeli és stilisztikai aspektusáról.....	17
BENŐ ATTILA: Köznyelvi lexikai egységek szemantikai sajátosságai a kisebbségi magyar nyelvváltozatokban.....	25
<i>Magyar nyelvváltozatok – nyelvi változók</i>	
KONTRA MIKLÓS: Mivel korrelálnak a nyelvi előítéletek Budapesten?	37
P. LAKATOS ILONA – T. KÁROLYI MARGIT: Nyelvhasználati változás – attitűdváltozás (Panelvizsgálat az északkeleti nyelvjárási régióban)	53
BORBÉLY ANNA: Morfológiai változók a standard nyelvi ideológia örvényében: Elemzések a Budapesti Szociolingvisztikai Interjú beszélte nyelvi korpuszban	63
TOLCSVAI NAGY GÁBOR: Ideologikus nyelvészeti sztereotípiák a magyar nyelvről	75
HELTAINÉ NAGY ERZSÉBET: Értéktulajdonítások a nyelvi vélekedésekben	87
NÉMETH MIKLÓS: Első nyelvtaníróink megjegyzései saját koruk élőnyelvéről.....	95
SINKOVICS BALÁZS: A nyelvváltozatok és a nyelvművelés	101
MENYHÁRT KRISZTINA: A spontán beszéd változásai időben és térben.....	111
MÁTYUS KINGA: Öt- és tízéves gyerekek és a (bVn) változó	121
GYURICZÁNÉ BAZSIKA ENIKŐ: Nyelvjárásvesztés – nyelvjárásmegtartás: Attitűdvizsgálatok a zalai Kerkakutas községben	129
<i>Magyarországi nemzeti és nyelvi kisebbségek</i>	
BARTHA CSILLA: Út a többnyelvűség felé? – Nyelvideológiák, attitűdök és nyelvszere: a kétnyelvűséggel kapcsolatos elképzelések szerepe a kisebbségi nyelvek megőrzésében	141
ERB MARIA: Etnikai heterosztereotípiák a tarjáni német közösségben.....	157
TUSKA TÜNDE: A tótkomlói szlovákok sztereotípiái	167
TÓTH SÁNDOR JÁNOS – HORNOKNÉ UHRIN ERZSÉBET: A nyelvtanulás motivációja a szlovák nyelvi kurzusokon	175
NÉMETH ATTILA: A kódváltásra vonatkozó nyelvi attitűdök a magyarországi németeknél a városi közösség példáján.....	181
HATTYÁR HELGA: A sztereotípiák, előítéletek és attitűdök hatása a siketek nyelvsajátítására	191
SURI ANDREA: Hallássérülten a felsőoktatásban – az érintettek véleményének tükrében.....	201
<i>Tengeren túli nyelvpolitika</i>	
KASSAI ILONA: A kanadai francia nyelv függetlenségi harca	213

Felvidéki oktatás, egyház, nyelvhasználat

SZABÓMIHÁLY GIZELLA: Szlovák fórumozók véleménye a szlovákiai magyarok nyelvhasználati jogairól és nyelvhasználatáról	223
SÁNDOR ANNA: A nyelvjárási attitűd vizsgálata a nyitrai magyar szakos egyetemisták körében	231
PRESINSZKY KÁROLY: Nyelvi attitűdök vizsgálata nyitrai magyar egyetemisták körében	241
BAUKO JÁNOS: Személynevek iránti attitűdvizsgálatok nyitrai egyetemi hallgatók körében	249
MISAD KATALIN – SIMON SZABOLCS: Nyelvi ideológiák és nyelvhelyességi babonák egy szlovákiai magyarnyelv-tankönyvben	255
MENYHÁRT JÓZSEF: <i>Lingua ecclesiae</i> : A református és katolikus egyházpolitika nyelvi vetületei Szlovákiában	263
VÖRÖS FERENC: Magyar nyelvű ügymenetre utaló szlovák anyakönyvi bejegyzések az 1920-as években	273
LOVISEK JÚLIA: A pozsonyi magyarok mai utcanévhasználatára	283

Finnugor közösségek

SALÁNKI ZSUZSA: Nyelvi attitűdök egy oroszországi finnugor beszélőközösségben	293
POMOZI PÉTER: Nyelvideológia és attitűdök a vörui irodalmi nyelvtervezése során	301
JANURIK BOGLÁRKA: Nyelvtani kódváltástípusok az erza–orosz kétnyelvűek beszédében	309

Romániai közösségek – ideológiák, adatok

PETTERI LAIHONEN: Nyelvi ideológiák a romániai Bánságban	321
LUKÁCS CSILLA: Nyelvjárás és köznyelv: székelyföldi középiskolások nyelvi/nyelvjárás tudatosságának vizsgálata	331
BODÓ CSANÁD: „Hamarább, mikor kicsike, oláhul, aztán magyarul” (A nyelvi szocializáció mintái moldvai kétnyelvű beszélőközösségekben)	339

Kétnyelvűség, kódváltás, diglosszia

NAVRACSICS JUDIT: Nyelv és identitás kérdései határon innen és túl	349
KOVÁCS MAGDOLNA: A finnországi magyarok egy csoportjának identitása és nyelvi attitűdjei	359
VUKOV RAFFAI ÉVA: A kettősnyelvűség megítélése kétnyelvű környezetben	367
MÁRKU ANITA: A kódváltáshoz kapcsolódó attitűdök és nyelvi mítoszok a kárpátaljai magyarság körében	373
KALOCSAI KAROLINA: A kontaktushatás jelensége a vajdasági magyarban: azonosságok és különbségek a magyar–magyar és magyar–szerb szülők gyerekeinek nyelvhelyességi ítéleteiben és írásbeli produkciós nyelvhasználatában	383
PINTÉR TIBOR: Észrevételek a cigányok diglossziájáról	393

Kárpátaljai nyelvi attitűdök és oktatás

CSERNICSKÓ ISTVÁN: „Szépen, igeragozás szerint beszélnek” – Mi, ti és ők, avagy hogyan látják nyelvváltozataikat a kárpátaljai magyarok	405
KARMACSI ZOLTÁN: Nyelvi attitűd: gyengítő és erősítő tényezők Kárpátalján a magyar nyelv esetében	415
LAKATOS KATALIN: Kárpátaljai pedagógusok és a nyelvjárások	423
FERENC VIKTÓRIA: Magyar diákok egy ukrán tannyelvű egyetemen: attitűdök a kultúráközi kommunikáció tükrében	431
MOLNÁR ANITA: Tannyelv, nemzeti identitás és a nyelvek presztízse – egy Kárpátalján végzett kutatás margójára	439
BÁTYI SZILVIA: Az idegen nyelvekkel és oktatásukkal kapcsolatos sztereotípiák és attitűdök Kárpátalján a 21. század elején	447

Műhelyek**IMRE SAMU NYELVI INTÉZET: Kiszéki magyar nyelve**

KOLLÁTH ANNA – SZOTÁK SZILVIA: Műhelybevezető	457
KOLLÁTH ANNA: Mit mivel és miért? Helyettesítéstípusok – a muravidéki ht szavak gyakorisági vizsgálata	459
SZOTÁK SZILVIA: A ht adatbázis örvidéki elemei és gyakoriságuk	467
PATHY LÍVIA: A magyar nyelv szerepe a Felsőöri Kétnyelvű Szövetségi Gimnáziumban	473
HORVÁTH EVELIN ANNA: Nyolc év a Felsőöri Kétnyelvű Szövetségi Gimnázium nyelvi közegében	477
ZSÓTÉR IRIS: Ahogy a szigetiek beszélnek	481
GASPARICS JUDIT: Szövegértés és anyanyelvi kompetencia Lendván, Lentiben és Budapesten	487

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM: LINEE projekt

FENYVESI ANNA: A LINEE projekt rövid bemutatása	493
RABEC ISTVÁN: Nyelvi problémák a szlovákiai, romániai és szerbiai kisebbségi magyar oktatásban	495
ÓDRY ÁGNES: „Mindenképpen az anyanyelve a legfontosabb...”: Kisebbségi magyar pedagógusok és az anyanyelvvvel kapcsolatos ideológiák	501
KISS ZSUZSANNA ÉVA: Többségi nyelvvvel kapcsolatos nyelvi ideológiák kisebbségi magyar környezetben Felvidéken, Vajdaságban és Erdélyben	507
DÉGI ZSUZSANNA: „A született magyarnak a saját kultúrájában kellene mélyre hatni, a többi meg felhasználói szinten tudni...” (Idegennyelv-oktatáshoz fűződő attitűdök a kisebbségi magyarok körében)	513
SZABÓ-GILINGER ESZTER: Az osztálytermen belüli nyelvhasználat: tanári attitűdök a tanórán	519
DONALD W. PECKHAM: The names of English: Non-native insights into English as a lingua franca	527
BALOGH ERZSÉBET – T. BALLA ÁGNES: Nyelvi menedzselés multinacionális nagyvállalatoknál: Két Magyarországon működő nagyvállalat kommunikációjának összehasonlítása a nyelvmenedzselés-elmélet segítségével	531
Név- és tárgymutató	537

data examined the tolerance or intolerance concerning minorities. Analyzing the data it can be claimed, that the majority society predominantly tolerates the usage of Slovak mother tongue and culture of the Hungarian Slovak minority. The same is typical for the Slovaks living in Tótkomlós, they tolerate the other minorities (e.g. Germans, Romanians, Romanies) surrounding them.

A nyelvtanulás motivációja a szlovák nyelvi kurzusokon

TÓTH SÁNDOR JÁNOS – HORNOKNÉ UHRIN ERZSÉBET

1. A kutatás célja, módszere

Egyre több szlovákok lakta településen szerveznek szlovák nyelvtanfolyamot, melyek iránt növekvő az igény. Mivel ezt a nyelvtanulási formát még a szlovákok vonatkozásában kevesen kutatták, elhatároztuk, hogy kérdőíves felmérést végzünk a magyarországi szlovák nyelvtanfolyamokról, hogy kiderítsük a szlováknyelvtanulás motiváló tényezőit.

Kétféle kérdőívet állítottunk össze, az egyikkel a nyelvtanfolyamok szervezőit és a tanfolyamon tanító tanárokat, a másikkal a résztvevőket szólítottuk meg. A szervezőkkel, illetve tanárokkal interjút is készítettünk. Külön foglalkoztunk a kurzusok működési feltételeivel, különös tekintettel a kezdeményezőre, a fenntartóra, a finanszírozás problematikájára, az oktatásszervezési kérdésekre (pl. heti óraszám, a foglalkozások gyakorisága, csoportlétszám). A vizsgálat kérdései kitérnek a nyelvtanár képzettségére, szlovák nyelvi kötődésére (anyanyelv, tanult nyelv) és az életkorára. A kérdések egy másik csoportja a tanfolyam típusára, céljára, valamint az alkalmazott tankönyvekre, segédeszközökre, a tapasztalatokra és az eredményekre vonatkozik. A tanfolyamok résztvevőire vonatkozó kérdések a következő jelenségekre irányultak. Az életkoruk, iskolai végzettségük mellett fontos kideríteni, hogy mi motiválja őket abban, hogy szlovákuul tanuljanak, tehát mi a céljuk a szlováknyelv-tudással. A kutatás fő célkitűzésén kívül arra is keresi a választ, hogy van-e – s ha igen, milyen – összefüggés az iskolai és iskolán kívüli szlováknyelv-oktatás között.

2. Kutatási eredmények

2.1. A nyelvtanfolyamok körülményei

A szlovák nyelvtanfolyamokat általában a kisebbségi önkormányzatok (pl. Budapest, Békéscsaba, Vác), szlovák regionális kulturális központok (pl. Bakonycsernye, Sátoraljaújhely, Pilisszentkereszt), civil szervezetek, egyesületek (pl. Szeged) működtetik és finanszírozzák. De van példa más fenntartóra is, pl. Budapesten a Szlovák Intézet is támogatja a képzést. A tanfolyamok nagy része ingyenes, tanfolyami díjat csak Budapesten és Békéscsabán kérnek. A költségeket szinte mindenütt pályázatokból igyekeznek pótolni, kiegészíteni. A szlovák nyelvtanfolyamok vonzerejét az ingyenesség vagy az alacsony részvételi díj mellett tovább növeli a csoportok alacsony létszáma (általában 6–10 fő), amely az eredményes nyelvtanítás egyik meghatározó feltétele.

A legnagyobb létszámú csoport a budapesti Szlovák Intézetben van: 10 kezdő, 10–12 haladó és 10 nyelvvizsgára készülő tanuló, heti 1–1 alkalommal 1,5 órát. Itt főleg nem magyarországi szlovákok tanulnak szlovákuul. Kezdetben nagy volt az érdeklődés a szlovák nyelv tanulása iránt (36 fő), majd ez idővel jelentősen csökkent (6 fő). Vácott tanfolyamot csak két évente indítanak. Sátoraljaújhelyen is érzékelhető némi lemorzsolódás, a kezdeti 15-ből 6-an maradtak, akik rendszeresen járnak a tanfolyamra. Bakonycsernyén a tanfolyam helyettesíti az iskolai szlovák nyelvi oktatást, melyre ebben a faluban nincs más lehetőség. Ezért

itt a fiatal, 9–12 éves korosztály látogatja a tanfolyamot. Míg a szlovák nyelvet tanulók többsége a fiatal felnőttektől a nyugdíjasokig terjedő korosztályokból kerül ki.

Heti egyszer, ritkán kétszer vannak a nyelvtanfolyamok, általában heti egy, illetve másfél órában. A legtöbb helyen külön csoportban foglalkoznak a kezdőkkel, középfeladók, haladókkal. Budapesten és Pilisszentkereszten középfokú állami nyelvvizsga-előkészítő csoport is működik. A tanfolyamon résztvevők száma a tananyag nehézségi fokával fordított arányban csökken.

A nyelvtanárok között a hazai szlovák szakos tanárok vannak többségben, de törekednek a szervezők a szlovákiai szlovákot anyanyelvi szinten beszélő kollégák bevonására is (pl. Szeged, Budapest, Sátoraljaújhely).

A tanfolyamokon használt nyelvkönyveket és egyéb oktatási segédeszközöket illetően igen változó a kép. A tanfolyamokon közel valamennyi megjelent és még hozzáférhető nyelvkönyvből tanítanak. A legelterjedtebb tankönyvek: Tomáš Dratva–Viktória Buznová: *Slovenčina pre cudzincov* (SNP Bratislava 1998), *Kezdők szlovák nyelvkönyve*, *Tanuljunk szlovákul CD-ROM*, *Základy slovenčiny*; a *Pecsenya–Kmet'*, illetve a *Horváthová–Kmet'–Peštiová-féle nyelvkönyvek*, *Majerníková–Szászová 1–4. évfolyam számára írott szlovák nyelvkönyvei*, a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete gondozásában megjelent *Nyelvvizsgára készülünk* című segédanyagok. Mindezeket a tanárok kombinálva, gyakran fénymásolva használják, kiegészítve internetes szövegekkel.

Lássunk most néhányat a tanfolyamon szlovákul tanulóktól kapott véleményekből! Keveslik a heti egy alkalmat, és szívesebben tanulnának intenzívebben. Nincsenek megelégedve a tankönyvekkel. Nem kapnak eredeti tankönyvet, csak fénymásolatot; nem elég jó a szlovák–magyar, illetve a magyar–szlovák szótár; modern, hangos, számítógépes, CD alapú tananyagot igényelnének. Ezt az igényt a pozsonyi Comenius Egyetem kezdő szintű oktatási anyagával, valamint a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete nyelvvizsga-felkészítő oktatási anyagával már sikerült kielégíteni.

2008. november 15-én a Comenius Egyetem munkatársai bemutatót tartottak az általuk működtetett internetes távoktató rendszerről. Az érdeklődők regisztráció után kipróbálhatták a *Křížom–krážom* című kezdő szlovák nyelvkönyvhöz kapcsolódó internetes feladatmegoldást, ahol önellenőrzésre, önfejlesztésre is lehetőség van. Az érdeklődők részben a Szegedi Szlovákok Egyesületének felnőtt tagjai voltak, az ifjúságot pedig azok a diákok képviselték, akik általános iskolában tanultak szlovákot, például Tótkomlóson, de szegedi egyetemistaként vagy középiskolásként nincs más lehetőségük a nyelvtudás szinten tartására. A hasonló kezdeményezések és a modern e-learning technika segítségével talán áthidalható lesz a magyarországi szlovák iskolarendszer azon hiányossága, mely szerint aki nem megy szlovák szakos tanárnak, annak a továbbtanulás során nincs lehetősége az általános iskolában elsajátított szlovák tudás szinten tartására.

2.2. Motiváció

A nyelvi kurzusok célja kettős. Első helyen szerepel az alapvető kommunikációs készségek és képességek kialakítása, elsajátíttatása, a beszédközpontúság, a kapcsolatteremtés. Második helyen szinte valamennyi szervező az identitás

erősítését is célul tűzte ki. Megcélozzák továbbá a nyelvvizsgát is (pl. Szegeden, Pilisszentkereszten). A nyelvtanulókat két megközelítésből két-két részre oszthatjuk. Egyrészt vannak a gyerekek és felnőttek; másrészt vannak, akik a szlovákot mint idegen nyelvet, és vannak, akik a szlovákot mint származási nyelvet tanulják. Azokon a településeken, ahol az iskolai oktatás keretében nincs mód a szlovák nyelv tanulására, a nyelvtanulók között a gyerekek vannak túlsúlyban, ahol pedig van iskola, ott a fiatal felnőttek száma a nagyobb. A kutatás során kiemelt figyelmet fordítottunk a nyelvtanulás motivációira, a továbbiakban ezek közül ismertetünk néhányat.

Az (idegen)nyelv-tanulás motivációja a nyelvi attitűdökkel függ össze. Gardner és Lambert (1972) különbséget tesz instrumentális és integratív motiváció között. Az instrumentális motiváció azt a késztetést jelöli, melynek hatására azért tanulunk idegen nyelvet, hogy valamilyen praktikus célt érjünk el vele, például jobb állást, külföldi utazást, egyetemi felvételt, szakirodalom olvasását, megértését. Az integratív motiváció olyan emberekre jellemző, akik azonosulnak a célnyelv kultúrájával, beszélőivel és a célnyelvi társadalomba kívánának beolvadni. Dörnyei (1994) a motiváció szerkezetének összefoglalásában háromszintű modellt javasol: a) a kurzussal, tanmenettel, módszerrel és tananyaggal kapcsolatos tényezőkhöz, b) a tanár személyiségéhez, tanítási stílusához, visszajelzéseikhez, a tanulókhöz való viszonyához kapcsolódó tényezők, c) a csoport jellemzői, dinamikája, céljai, normái, összetartozása. A fenti modell szintjei közül a felnőttek esetében a nyelvi szinthez kapcsolódó tényezők játsszák a meghatározó szerepet, de jelen vannak és hatnak a tanulói és a tanulási helyzet szintjeinek motívumai is. A gyerekek esetében döntő szerepe van a nyelvtanárnak.

Lássunk most példákat a szlovák nyelvet tanulók motivációira! Pragmatikus okok: a budapesti szlovák nyelvtanfolyam résztvevői elhelyezkedési lehetőségeket látnak olyan cégekben, ahol használják a szlovák nyelvet; egy logisztikai igazgató szeretne újabb üzleti kapcsolatokat teremteni; vannak közöttük szlovák szakos hallgatók (az ELTE-ről, illetve a Szegedi Tudományegyetemről), akik ezeken a tanfolyamokon készülnek fel a nyelvvizsgára; egy óvónő szlovákiai partnerintézménnyel tart fenn kapcsolatot; könyvtáros, aki kutatni szeretne, és a szlovákot fontosnak tartja a többi szláv nyelv megértéséhez is. „*Hogy készség szinten tudjam, hogy ne jelentsen gondot szlovákul megszólalnom. Merjem használni, amit tudok*”; „*Diplomám megszerzéséhez szükséges a nyelvvizsga*”; „*Tudjak beszélgetni, olvasni*”; „*Az egyik kedvenc kiránduló országom szívesen beszélgetnék az emberekkel*”; „*Sokat járok Szlovákiába, meg szeretném értetni magam*”; „*A munkámhoz szükséges, partnerövodáink vannak Szlovákiában*”.

Emocionális okok: tipikus jelenség, hogy a nagyszülő tudott szlovákul, de az anyanyelv átörökítésének hagyománya megszakadt a családban. Az értelmiségi unoka szeretné magát megértetni Szlovákiában, elsősorban turisztikai céllal. Az érzelmi motivációhoz tartozik az is, amikor valaki gyerekkorában tudott szlovákul, és szeretné a szlovákot újratanulni. Van, aki szerint szép a szlovák nyelv. Van, akinek szlovák menyé, egyéb rokona van, aki nem tud magyarul.

Emocionális és pragmatikus okok: Vácott és Sátoraljaújhelyen kiemelt szerepe van Szlovákia földrajzi közelségének. (Régen a magyar városok szlovák tanfolyamra jártak.) Kassai focimeccsek rajongói; fodrásznő, akihez szlovák

IRODALOM

- Dörnyei, Zoltán 1994. Motivation and Motivating in Foreign Language Classroom. *Modern Language Journal* 78: 273–284.
- Gardner, Robert C.–Lambert, Wallace E. 1972. *Attitudes and Motivation in Second Language Learning*. Rowley, MA: Newbury House Publishers.
- Hornokné Uhrin Erzsébet 2002. Mi motiválja a szlovák nyelv tanulását a felnőtt korban? In: Gadányi Károly–Pusztay János szerk., *Közép-Európa: egység és sokszínűség*. Szombathely: Berzsényi Dániel Főiskola. 151–156.
- Tóth Sándor János 2008. Szlovák nyelvhasználat az iskolákban. In: Uhrin Erzsébet–Zsilák Mária szerk., *A szlovák nyelv Magyarországon*. Békéscsaba: Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete.

Motivácia na kurzoch slovenčiny v Maďarsku

JÁNOS SÁNDOR TÓTH – ERZSÉBET HORNOKNÉ UHRIN

Výsledky výskumu kurzov slovenčiny v Maďarsku ukazujú, že emocionálne a pragmatické dôvody sú rovnako zastúpené u kurzistov slovenčiny. Pragmatické faktory dokazujú, že poznať slovenčinu má konkrétny osob v Maďarsku kvôli potrebnej jazykovej skúške vo vysokom školstve a kvôli rozširujúcich sa obchodných kontaktov. Hlavné dospelí sú prakticky motivovaní, a keď sú z viacerých strán motivovaní, to je najistejšie. Štúdium slovenčiny podporujú aj trendy v EÚ: očakávanie poznať dva, novšie tri cudzie jazyky.

A kódváltásra vonatkozó nyelvi attitűdök a magyarországi németeknél a városlódi közösség példáján¹

NÉMETH ATTILA

1. Bevezetés

A szociolingvisztika és benne a kétnyelvűség-kutatás egyik leggyakrabban kutatott témája a kódváltás, amely természetes része minden kétnyelvű beszélőközösség nyelvi repertoárjának. Már a szociolingvisztikai kutatások kezdete óta ismert, hogy a kódváltás nem egyszerűen a kétnyelvűség „mellékterméke”, hanem olyan kommunikációs stratégia, amelyet a két- és többnyelvű beszélők nyelvészek által leírható szabályszerűségek mellett használnak, és amelynek különféle beszélőközösségekben, mint ahogy pl. Gal (1987) bemutatta, más-más társadalmi és nyelvhasználati funkciói vannak. A kódváltás egyes típusainak megkülönböztetése régóta foglalkoztatja a kutatókat, s ennek megfelelően számtalan szempont érvényesül a kódváltás leírásában és elemzésében. Az utóbbi évek szakirodalmi alapján a kódváltás kutatásában legalább három alapvető irányzat különböztethető meg, melyek a jelenséget pragmatikai, grammatikai vagy szociálpszichológiai és/vagy pszicholingvisztikai szempontból elemzik (jó összefoglalást nyújtanak minderről pl. Milroy–Gordon 2003: 212kk. és Poplack 2004). Számos kutatás bizonyította (vö. pl. Fishman 1975: 151k.; Romaine 1995: 122kk., Meng–Protassova 2005), hogy a kódváltás egyes kétnyelvű közösségekben nemcsak különféle társadalmi és nyelvhasználati funkcióval bír, hanem maguk a kétnyelvű beszélők is különféle módon viszonyulnak hozzá, sok esetben akár egy beszélőközösségen belül is. Romaine (1995: 301) arra is felhívja a figyelmet, hogy a kódváltásra vonatkozó nyelvi attitűdök különösen instabil (kialakulóban lévő vagy nyelvcsérés) kétnyelvűségű helyzetben rendkívül változatosak és változékonyak lehetnek.

Miközben korábbi, magyarországi magyar–német kétnyelvű közösségekben végzett kérdőíves vizsgálatokból származó adatmorszák is erre engednek következtetni, a kódváltásra vonatkozó nyelvi attitűdök részletesebb elemzésével adós maradt a szakirodalom. Jelen írás ebből az adósságból kíván törleszteni a kódváltással kapcsolatos nyelvi attitűdök elemzésével egy dunántúli magyar–német kétnyelvű közösségben, Városlódon² gyűjtött adatok alapján. Néhány korábbi kérdőíves vizsgálatból az derül ki, hogy egyes kétnyelvű magyarországi német beszélők pozitívan, mások inkább negatívan viszonyulnak a kódváltáshoz. Míg néhányan úgy vélik, hogy a német nyelvjárás lexikális hiányosságait képes a magyar nyelvből szóátvételek segítségével pótolni, és hogy a kódváltás egyszerűbbé és gördülékenyebbé teszi a kommunikációt (vö. Knipf–Komlósi 2002: 296; Knipf–Erb 1998: 263), más beszélők úgy gondolják, hogy a magyar nyelv és a német nyelvjárás keverése a nyelvjárás „romlásának” jele (vö. Mirk 1997: 202k.). Erb Maria Tarjánban végzett újabb kérdőíves vizsgálata, melyre később még újra kitérünk, hasonló véleményeket rögzített, vagyis néhányak szerint a kódváltás megkönnyíti a kommunikációt, mások ezzel szemben csak rossz, kerülendő szokásnak tartják (vö. Erb 2006: 116).